

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3 ΩΡΕΣ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 17 ΜΑΪΟΥ 2013

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Παρασκευή, 17 Μαΐου 2013
8.00 π.μ. - 11.00 π.μ.

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΟΚΤΩ (8) ΣΕΛΙΔΕΣ

Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από τέσσερα (4) μέρη. Να απαντήσετε σε όλα τα ερωτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

(μονάδες 20)

Οι θεμελιώδεις κοινές κοινωνικές αξίες δεν μπορεί παρά να είναι η ελευθερία, η ακεραιότητα, η δικαιοσύνη, η **φρόνηση**, ο σεβασμός στον άνθρωπο και στη φύση και η αλληλεγγύη. Ως πολίτες οφείλουμε, πρώτον, να συμφωνήσουμε στο συγκεκριμένο περιεχόμενο αυτών των αξιών, δεύτερον, να τις κάνουμε πράξη πρώτα εμείς, και, τρίτον, να απαιτούμε να τις κάνουν πράξη και οι άλλοι, κυρίως οι πολιτικοί που επιλέγουμε και εκλέγουμε να μας εκπροσωπούν. Πέραν όμως αυτών των αξιών, αν θέλουμε να χτίσουμε τον κόσμο και την κοινωνία που ονειρευόμαστε, θεωρώ ότι χρειάζεται μια άλλη αντίληψη και ένα νέο ιδεολογικό πλαίσιο σε ό,τι αφορά το μοντέλο κατανάλωσης, το οποίο αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο του πολιτισμού μας και **καθορίζει** τις πτυχές της ζωής μας, είτε ως ατόμων είτε ως κοινωνίας.

Η κατανάλωση των υλικών αγαθών πρέπει να επανασυνδεθεί με την ουσιαστική ικανοποίηση των πραγματικών ανθρώπινων αναγκών, χωρίς τα στοιχεία της **πολυτέλειας** και την ψευδαίσθηση της ικανοποίησης των εγωιστικών αναγκών, της επίδειξης, της σύγκρισης με - και της αποδοχής από - τους άλλους. Η μετατροπή του υφιστάμενου μοντέλου της περιττής και σπάταλης κατανάλωσης στο μοντέλο της απαραίτητης για τις πραγματικές μας ανάγκες κατανάλωσης θα μειώσει τις εγωιστικές στάσεις, τις ανταγωνιστικές διαθέσεις και τα άγχη. Ταυτόχρονα, θα απελευθερώσει ενέργεια και χρόνο για την ικανοποίηση των ανώτερων αναγκών μας, μέσα από πιο ανθρώπινες, πνευματικές, κοινωνικές και ψυχολογικές δραστηριότητες, με την αναζήτηση άυλων αγαθών που δεν παράγονται παρά

μόνο από εμάς τους ίδιους και που δεν εμπορευματοποιούνται πωλούμενα και αγοραζόμενα μέσω του χρήματος. Μπορούμε και πρέπει, λοιπόν, να δημιουργήσουμε μια «οικονομία» πνευματικών και ψυχικών αγαθών που θα απαντά στις ανώτερες ανθρώπινες ανάγκες, όπως οι ανθρώπινες σχέσεις, τα θετικά συναισθήματα, η **αλληλεγγύη**, η καλλιέργεια, η ολοκλήρωση και η αυτοπραγμάτωση.

Μια δεύτερη περιοχή αναζήτησης στο μοντέλο κατανάλωσης αφορά την **ενίσχυση** της ομαδικής έναντι της ατομικής κατανάλωσης, με στόχο τις συνέργειες και τη μείωση του ατομικού χρόνου και κόπου. Ένα απλό παράδειγμα, εδώ, είναι η χρήση των δημόσιων μέσων μεταφοράς έναντι του ιδιωτικού αυτοκινήτου ή η φροντίδα δύο παιδιών διαφορετικών οικογενειών από μία παιδοκόμο.

Η τρίτη περιοχή αναζήτησης ενός εναλλακτικού μοντέλου κατανάλωσης αφορά την υγιεινή και την οικολογία. Είναι καιρός να ξανασκεφτούμε σοβαρά το ρητό του Ιπποκράτη: *«ηγεμονικότερον απάντων φύσις»*. Είναι αυτονόητο ότι η κατανάλωση δεν μπορεί να εξυπηρετεί το κέρδος σε βάρος της υγείας των ανθρώπων, ούτε να στηρίζεται στην καταστροφή του περιβάλλοντος και στη στέρηση της φύσης, του νερού, του αέρα και της γης από τις επόμενες γενιές. Όπως άλλωστε **υποστηρίζει** το γνωστό σύνθημα, **«δεν κληρονομήσαμε τη Γη από τους γονείς μας, αλλά τη δανειστήκαμε από τα παιδιά μας»**.

Τέταρτον, το μοντέλο κατανάλωσης πρέπει να γίνει πιο ανθρώπινο σε ό,τι αφορά την πείνα και τη δυστυχία δισεκατομμυρίων ανθρώπων. Σήμερα, η πολυτελής κατανάλωση των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών στερεί την τροφή των κατοίκων των φτωχών χωρών, αφού, για παράδειγμα, η παραγωγή μιας ζωικής θερμίδας απαιτεί επτά φυτικές θερμίδες, ενώ οι θερμίδες που ο δυτικός κόσμος στέλνει στα σκουπίδια αρκούν για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του υποσιτισμού στον πλανήτη.

Μπορούμε, λοιπόν, να ονειρευτούμε έναν κόσμο που εξασφαλίζει τις δυνατότητες σε κάθε άνθρωπο να γίνει αυτός που θέλει, του εξασφαλίζει την «καλή ζωή», όπως ο ίδιος την εννοεί, στο πλαίσιο της συνύπαρξης, της συνεργασίας και της αμοιβαιότητας με τους άλλους ανθρώπους και τη φύση. Έναν κόσμο μη δαρβινικό, όπου το «μεγάλο ψάρι» δεν θα τρώει το «μικρό», αλλά θα το φροντίζει, θα το προστατεύει και θα το **καθοδηγεί**, ώστε με βάση τις δυνατότητες και τις επιλογές του να απολαμβάνει τη ζωή που το ίδιο επιλέγει. Έναν κόσμο με έμπρακτο σεβασμό για τη **διαρκή** ζωή της φύσης και για την «καλή ζωή» των άλλων, όπως οι ίδιοι την εννοούν στο παρόν και το μέλλον.

Ερωτήσεις:

A1. Να γράψετε περίληψη του κειμένου (120-140 λέξεις).

(μονάδες 8)

Μονάδες περιεχομένου: 6 (0.75 μον. X 8)

Αναμένεται ότι οι μαθητές θα αναφερθούν στα εξής σημεία:

Πρώτη παράγραφος

- Οι θεμελιώδεις κοινωνικές αξίες όπως, η ελευθερία, η ακεραιότητα, η δικαιοσύνη και ο σεβασμός πρέπει να γίνουν πράξη από τους πολίτες και τους πολιτικούς.
- Για να γίνει ο κόσμος όπως τον ονειρευόμαστε πρέπει να αλλάξει το μοντέλο κατανάλωσης.

Δεύτερη παράγραφος

- Πρώτα, πρέπει η κατανάλωση να στοχεύει στην ικανοποίηση μόνο των πραγματικών αναγκών.
- Αυτό θα μειώσει τον εγωισμό, τον ανταγωνισμό και τα άγχη και θα απελευθερώσει χρόνο για την ικανοποίηση των ανώτερων αναγκών.

Τρίτη παράγραφος

- Δεύτερο, πρέπει να ενισχυθεί η ομαδική κατανάλωση.

Τέταρτη Παράγραφος

- Τρίτο, η κατανάλωση πρέπει να στοχεύει στην προστασία της υγείας και του περιβάλλοντος.

Πέμπτη παράγραφος

- Τέταρτο, πρέπει οι ανεπτυγμένες χώρες να σταματήσουν την πολυτέλεια για να αντιμετωπιστεί ο υποσιτισμός και η ανισότητα.

Έκτη παράγραφος

- Ο κόσμος που ονειρευόμαστε θα σέβεται και θα εξασφαλίζει τη συνύπαρξη, τη συνεργασία και την αμοιβαιότητα με τους άλλους και τη φύση (στο παρόν και στο μέλλον).

Μονάδες Δομής – Έκφρασης: 2

- Χρήση συνδετικών λέξεων - αλληλουχία – συλλογιστική του κειμένου. Αν ο μαθητής απλώς αντιγράφει σημεία του κειμένου και τα αραδιάζει ασύνδετα, παίρνει 0 μονάδες στη δομή.
- Χρήση κατάλληλου λεξιλογίου - σύνταξη

A2. (α) Να εξηγήσετε ποιες είναι, σύμφωνα με τον συγγραφέα, οι ευθύνες των πολιτών απέναντι στις βασικές κοινωνικές αξίες.

(μονάδες 3)

Καταγραφή από το κείμενο (2 μον.) – Εξήγηση (1 μον.)

Αναμένεται να καταγραφούν και επεξηγηθούν οι εξής ευθύνες:

- Να συμφωνήσουν στο συγκεκριμένο περιεχόμενο, δηλαδή να προσδώσουν όλοι το ίδιο νόημα στις αξίες, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται όλοι με τον ίδιο τρόπο σε αυτές
- Να τις κάνουν πράξη οι ίδιοι, δηλαδή να μη μένουν στα λόγια, αλλά ο κάθε πολίτης να εφαρμόζει αυστηρά και πιστά τις αξίες στην καθημερινότητά του
- Να απαιτούν από τους άλλους, και ιδιαίτερα από τους πολιτικούς, να κάνουν πράξη τις αξίες, δηλαδή να ελέγχουν τους συμπολίτες τους, και ιδιαίτερα τους πολιτικούς, να διαμαρτύρονται και να καταγγέλλουν την καταπάτηση των αξιών από οποιονδήποτε

(β) ... «δεν κληρονομήσαμε τη Γη από τους γονείς μας, αλλά τη δανειστήκαμε από τα παιδιά μας». Να αναπτύξετε σε 60-80 λέξεις το νόημα του πιο πάνω αποσπάσματος/θέσης.

(μονάδες 3)

Ενδεικτική απάντηση

- Δεν πρέπει να θεωρούμε ότι η γη ανήκει στη δική μας γενιά, ως κληροδότημα από τους γονείς μας - δώρο από τις προηγούμενες γενιές - και επομένως δικαιωματικά την κάνουμε ότι θέλουμε, χωρίς να δώσουμε σε κανένα λόγο. (1.5 μον.)
- Πρέπει να θεωρούμε ότι ανήκει στα παιδιά μας - τις επόμενες γενιές - και οφείλουμε να τους την παραδώσουμε καλύτερη και πλουσιότερη από πριν, όπως ένα δάνειο το οποίο αποπληρώνει κάποιος με τόκο. (1.5 μον.)

A3. (α) Να αναφέρετε τα **δομικά στοιχεία** της δεύτερης παραγράφου γράφοντας και τα σχετικά χωρία του κειμένου.

(μονάδες 3)

Αναφορά Δομικού στοιχείου (0.5 μον.) - Χωρίο (0.5 μον.)

Θεματική πρόταση: «Η κατανάλωση ... τους άλλους»

Λεπτομέρειες - Σχόλια : «Η μετατροπή... του χρήματος»

Κατακλείδα: «Μπορούμε... η αυτοπραγμάτωση»

(3X1)

(β) Να γράψετε **δύο τρόπους πειθούς** και **ένα μέσο πειθούς** για κάθε **τρόπο**, που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην τέταρτη παράγραφο. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένα αποσπάσματα από το κείμενο.

(μονάδες 3)

- Τρόπος πειθούς: **Επίκληση στην αυθεντία (0,5 μον.)** – Μέσο πειθούς: **ρητό/ σύνθημα/ γνωμικό/ λόγια προσωπικότητας (0.5 μον.)** «ηγεμονικότερον απάντων φύσις» ή «δεν κληρονομήσαμε... παιδιά μας» (0.5 μον.)

- Τρόπος πειθούς: Επίκληση στη λογική (0,5 μον.) - Μέσο πειθούς: Επιχείρημα/ συλλογισμός/ πρόταση κρίσης/ τεκμήριο (0.5 μον.) «Είναι αυτονόητο ... γενιές» (0.5 μον.)

- Τρόπος πειθούς: Επίκληση στο συναίσθημα (0,5 μον.) – Μέσο πειθούς: συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις (0,5 μον.) «σε βάρος της υγείας/ καταστροφή του περιβάλλοντος/ στέρηση από τις επόμενες γενιές»(0,5 μον.)

- Τρόπος πειθούς: Επίκληση στο ήθος του δέκτη (0,5)- Μέσο πειθούς : Λανθάνων αξιολογικός χαρακτηρισμός (ξυπνά το αίσθημα της ευθύνης) (0,5) «Είναι καιρός...φύσις», «...δεν κληρονομήσαμε...παιδιά μας» (0,5 μον.)

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΓΛΩΣΣΑ – Ενδεικτικές απαντήσεις (μονάδες 10)

B1*. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις:

- φρόνηση
σύνεση, σωφροσύνη, φρονιμάδα, λογική, νουνέχεια, περίσκεψη, λογικότητα, εχεφροσύνη, ορθοφροσύνη, μυαλοσύνη, σοφία, περίνοια, ευθυκρισία, ορθολογισμός

αλληλεγγύη

- συμπαράσταση, αλληλοβοήθεια, αλληλοενίσχυση, αλληλοϋποστήριξη
- καθοδηγεί
υποδεικνύει, κατευθύνει, οδηγεί, προσανατολίζει, συμβουλεύει, νουθετεί, δασκαλεύει

* Σε περίπτωση που εντοπιστεί και άλλη λέξη που ευσταθεί ως συνώνυμο των πιο πάνω λέξεων οι βαθμολογητές καλούνται να τη δεχτούν, εφόσον μπορούν να τεκμηριώσουν επιστημονικά την άποψή τους με βάση έγκυρα λεξικά.

(μονάδες 3)

B2*. Να γράψετε ένα αντίθετο για καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις:

πολυτέλειας

- λιτότητας, απλότητας, ολιγάρκειας, φτώχειας, ευτέλειας, φτήνιας, ταπεινότητας, μιζέριας, ανέχειας, ένδειας, πενίας, εξαθλίωσης, δυσπραγίας, απορίας, στέρησης

υποστηρίζει

- υπονομεύει, εναντιώνεται, αντιστρατεύεται, παρακωλύει, παρεμποδίζει, αποδυναμώνει, αποδοκιμάζει, αντιτάσσεται, υποσκάπτει, αποκηρύττει, αμφισβητεί, αποδοκιμάζει, αντιμάχεται, κατηγορεί, κατατρέχει, αντιτίθεται, διαφωνεί, αντικρούει

διαρκή

- στιγμιαία, ακαριαία, ασυνεχή, σποραδική, εφήμερη, προσωρινή, παροδική, συνοπτική, διακοπτόμενη, διακεκομμένη, βραχύχρονη, βραχυπρόθεσμη, ολιγοχρόνια, σύντομη, περιορισμένη

*Σε περίπτωση που εντοπιστεί κι άλλη λέξη που ευσταθεί ως αντίθετο των πιο πάνω λέξεων οι βαθμολογητές καλούνται να τη δεχτούν, εφόσον μπορούν να τεκμηριώσουν επιστημονικά την άποψή τους με βάση έγκυρα λεξικά.

(μονάδες 3)

B3. α) Να αναλύσετε τις πιο κάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και

β) Να σχηματίσετε με το **δεύτερο συνθετικό** τους μια νέα λέξη (απλή ή σύνθετη):

ενίσχυση

εν + ισχύς / ισχύω (0.5 μον. X 2)

- ισχυρός, ισχυροποιώ, ισχυρίζομαι, ισχυρισμός, ισχυρογνώμων, υπερισχύω, υπερίσχυση, πανίσχυρος... (1 μον.)

καθορίζει

κατά + ορίζω / όρος / ορισμός

- οριστικός, οριστικοποιώ, προσδιορίζω, προσδιορισμός, προσδιοριστικός, περιορίζω, περιορισμός, περιοριστικός, διορίζω, διορισμός, αδιόριστος, οριακός...

(μονάδες 4)

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

(μονάδες 40)

Η οικονομική κρίση καθιστά αναγκαία την αλλαγή του υφιστάμενου μοντέλου κατανάλωσης, όπως εισηγείται και ο συγγραφέας στο αδίδακτο κείμενο. Σε **άρθρο** σας, το οποίο θα δημοσιευτεί στην τοπική εφημερίδα της κοινότητάς σας, να αναπτύξετε τις απόψεις σας για τα **αίτια** που οδήγησαν τον σύγχρονο άνθρωπο στον καταναλωτισμό και να εισηγηθείτε **τρόπους** με τους οποίους μπορεί να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του καταναλωτισμού, λαμβάνοντας υπόψη τα νέα οικονομικά δεδομένα.

(450-500 λέξεις)

Σημείωση: Δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το όνομά σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητά σας.

A. Περιεχόμενο (12 μονάδες)

Πρόλογος : 1,5 μον.

Κύριο Μέρος: 9 μον.

Επίλογος: 1,5 μον.

Πρόλογος: Παρουσίαση θέσης: Ανάγκη αλλαγής μοντέλου κατανάλωσης – Αναφορά στην οικονομική κρίση ...

Κύριο Μέρος:

Αναμένεται η αναφορά σε 3 αίτια και 3 τρόπους αντιμετώπισης:

Αίτια (3X1,5 μον.):

- Βιομηχανική ανάπτυξη - τεχνολογική πρόοδος
- Διαφήμιση – δημιουργία πλαστών αναγκών – προβολή προϊόντων
- Άνοδος βιοτικού επιπέδου – μεγαλύτερη δυνατότητα κατανάλωσης
- Σύγχρονη ιδεολογία:
  - Υλικός ευδαιμονισμός
  - Έχειν αντί είναι
  - Ωφελιμισμός
  - Νεοπλουτισμός
- Έκπτωση αξιών
- Οικονομικός ανταγωνισμός
- ...

Τρόποι αντιμετώπισης (3X1,5 μον.):

- Απομάκρυνση από τη λογική της αλόγιστης τεχνολογικής ανάπτυξης
- Ανάπτυξη αντιστάσεων και κριτικής στάσης απέναντι στη διαφήμιση - κατανάλωση
- Επαναπροσδιορισμός των στόχων και των αξιών της κοινωνίας – μέτρο

- Ιεράρχηση αναγκών και διάκρισή τους σε πραγματικές και πλασματικές
- Ανθρωπιστική παιδεία
- Οικογένεια ως πρότυπο συμπεριφορών
- Ρόλος της πολιτείας και της πνευματικής ηγεσίας
- ...

(οι τρόποι αντιμετώπισης να συνδυαστούν άμεσα ή έμμεσα με την οικονομική κρίση)

B. Δομή (12 μονάδες)

- Εξωτερικά στοιχεία (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος): 2 μον.
- Δομή αποδεικτικού λόγου (θέση, υποστήριξη, συμπεράσματα): 4 μον.
- Δομή παραγράφων: 2 μον.
- Αλληλουχία ιδεών και σύνδεσή τους: 4 μον.
- Υπέρβαση ορίου λέξεων: Για υπέρβαση ορίου λέξεων αφαιρούνται μέχρι 2 μονάδες
- Επαναλήψεις ιδεών – θέσεων: για κάθε επανάληψη αφαιρείται 1 μονάδα

Γ. Έκφραση (12 μονάδες)

- Σαφήνεια – σύνταξη: 5 μονάδες
- Ακριβολογία – επιλογή κατάλληλου λεξιλογίου: 5 μονάδες
- Ύφος ανάλογο του κειμενικού είδους: 2 μονάδες

Δ. Ορθογραφία (4 μονάδες)

Ορθή χρήση γραμματικών κανόνων. Για κάθε 5 ορθογραφικά / γραμματικά λάθη αφαιρείται 1 μονάδα.

ΜΕΡΟΣ Δ΄: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

(μονάδες 30)

Να μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και να απαντήσετε σε **όλες** τις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Δ1. Γιώργος Ιωάννου, † 13-12-43

[...]

I. Μονάχα όταν βρέθηκε το κρανίο, άκουσα τον αδελφό να λέει βραχνά: η χαριστική βολή. Ήταν μια μικρή τρύπα λίγο πιο πάνω απ' το μέτωπο. Είχα γίνει πια ένα με το χώμα, έτσι ένιωθα. Τώρα σκέφτομαι πως έπρεπε να προσκυνήσω, αν και είμαι τόσο ανάξιος. Κοίταζα συνεχώς ένα βραχάκι κοντά μου και τις λειχήνες του. Αυτό σίγουρα θα ήταν και τότε εδώ, και το παιδί θα το είδε· ίσως και να το ζήλεψε. Μπορεί να ήταν και κείνο το αρκετά μεγάλο δέντρο, αν και δεν αποκλείεται να έχει μεγαλώσει πιο γρήγορα, εφόσον βρήκε

άφθονο λίπασμα από τόσο αίμα και τόσες εκατοντάδες κορμιά. Καλά θα ήταν να μπορούσε να μεταμορφώνεται ο άνθρωπος, όταν πέφτει σε μεγάλο κίνδυνο, ή ν' ανοίγει η γη και να τον κρύβει. Εγώ τουλάχιστο έτσι παρακαλούσα, όταν βρέθηκα σε κάτι τιποτένιους κινδύνους, που είναι ντροπή και να τους σκέφτομαι ακόμα. Πάντως, θυμούμαι πως εκείνες τις στιγμές λάτρευα και πρόσεχα, όσο ποτέ, τα άψυχα, αλλά και τα έντομα και τα φυτά και τα πουλιά. Σ' αυτό ακριβώς στηρίζομαι και πιστεύω πως έτσι θα' νιωσε κι αυτός εκείνη την ώρα. Εξάλλου ήταν της ηλικίας μου. Δεν είναι δυνατό να διαφέρω και τόσο πολύ από τους άλλους. Άνθρωπος είμαι και εγώ. Κι όμως η κάποια διαφορά είναι που με καίει.

[...]

II. Όμως ένα μπουλούκι εντόπιοι τουρίστες φάνηκε να μπαίνει μέσα στον ιερό περίβολο. Στάθηκαν γύρω απ' το ελεεινό για μια τέτοια θυσία κενοτάφιο. Φαίνονταν απ' τους μορφωμένους και δεν μπορώ να πω πως η στάση τους δεν ήταν σεμνή. Κατέθεσαν μάλιστα ένα καλοκαμωμένο δάφνινο στεφάνι και κατόπι κράτησαν ένα λεπτό σιγή. Κάποιος τους άρχισε να διαβάζει από ένα χαρτί το ιστορικό της εκτελέσεως των 1200 ανθρώπων. Ήταν τόσο ψυχρή η περιγραφή, ώστε αμέσως υπέθεσα πως σίγουρα θα τα είχε ξεσηκώσει απ' την τελευταία εγκυκλοπαίδεια. Ύστερα σκόρπισαν μιλώντας δυνατά ή χαχανίζοντας. Πολλοί ήρθαν τριγύρω μας. Και φυσικά αμέσως άρχισαν τις ερωτήσεις, ιδίως οι γυναίκες. Το παλικάρι με την αξίνα απαντούσε, πιέζοντας ολοφάνερα τον εαυτό του. Φαινόταν καθαρά πως θεωρούσαν σχεδόν ευτυχία τους και σπουδαίο συμπλήρωμα στις συγκινήσεις της εκδρομής την ανακομιδή, που πέτυχαν πάνω στην ώρα.

[...]

III. Έμεινα ξοπίσω και με πήρε το παράπονο. Δεν ήμουν γνωστός τους ή συγγενής τους για να με πάρουν μαζί τους, όπως θα ήθελα. Εγώ τα' χω καταφέρει να χωρώ και να ταιριάζω μονάχα με κάτι τέτοιους σαν αυτούς του πούλμαν. Γι' αυτό ξεκίνησα για το πιο λαϊκό καφενείο, και στο δρόμο συνέχεια έλεγα: Θεέ μου, μη μ' αφήνεις ούτε καλημέρα να' χω πια με τέτοια, δήθεν εξευγενισμένα, υποκείμενα.

Ερωτήσεις:

- α) Στο πρώτο από τα πιο πάνω αποσπάσματα, ο συγγραφέας σε εξομολογητικό τόνο συγκρίνει τον εαυτό του με το δεκαεξάχρονο αγόρι. Ποια είναι τα συναισθήματά του και μέσα από ποιες σκέψεις οδηγείται σ' αυτά; (να γίνει αναφορά σε τέσσερα σημεία)

(μονάδες 4)

Ενδεικτικά σημεία

- Θεωρεί τον εαυτό του ανάξιο σε σχέση με το παιδί που αγωνίστηκε, αντιστάθηκε και σκοτώθηκε. Νιώθει ντροπή.
- Νιώθει ντροπή και ταπείνωση (δηλώνει πως ένιωθε να γίνεται ένα με το χώμα).

- Συμπάσχει με τα δύο αδέλφια και συγκλονίζεται από την όλη σκηνή της ανακομιδής.
- Νιώθει συγκίνηση και δέος (συναισθήματα που γεννιούνται από τη σκηνή της ανακομιδής).
- Νιώθει ντροπή και παρακαλεί να ανοίξει η γη και να τον κρύψει γιατί, συγκρίνοντας τη στάση που ο ίδιος τήρησε σε πολύ μικρότερους κινδύνους, σε σχέση με το παιδί, δεν έδειξε το ανάλογο ανάστημα.
- Νιώθει θαυμασμό για το παιδί που ήταν τότε συνομήλικό του και ενώ και οι δύο αγαπούσαν τη ζωή, εκείνος έγινε ήρωας με τη θυσία του.
- Νιώθει ενοχή γιατί ο ίδιος ζει και έμεινε ένας συνηθισμένος άνθρωπος που δεν θυσιάστηκε, ενώ το παιδί μαρτύρησε.

β) Το κείμενο κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα. Ποια είναι αυτά και με ποια γεγονότα συνδέονται;

(μονάδες 3)

Ενδεικτική απάντηση

Χρονικά επίπεδα - Γεγονότα

- **Παρελθόν 1943 (0.5 μον.)**
Γερμανική κατοχή στην Ελλάδα και ομαδική εκτέλεση Ελλήνων στα Καλάβρυτα (1 μον.)
- **Παρόν 1963 (0.5 μον.)**
Εκταφή – ανακομιδή οστών του δεκαεξάχρονου μάρτυρα (μον.1)

Άλλη απάντηση επαρκώς αιτιολογημένη θεωρείται αποδεκτή

Δ2. Μανόλης Αναγνωστάκης, Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.

Στην οδό Αιγύπτου –πρώτη πάροδος δεξιά
Τώρα υψώνεται το μέγαρο της Τράπεζας Συναλλαγών
Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως.
Και τα παιδάκια δεν μπορούνε πια να παίξουνε από
τα τόσα τροχοφόρα που περνούνε.

Άλλωστε τα παιδιά μεγάλωσαν, ο καιρός εκείνος πέρασε που ξέρατε
Τώρα πια δε γελούν, δεν ψιθυρίζουν μυστικά, δεν εμπιστεύονται,
Όσα επιζήσαν, εννοείται, γιατί ήρθανε βαριές αρρώστιες από τότε
Πλημμύρες, καταποντισμοί, σεισμοί, θωρακισμένοι στρατιώτες,
Θυμούνται τα λόγια του πατέρα: εσύ θα γνωρίσεις καλύτερες μέρες
Δεν έχει σημασία τελικά αν δεν τις γνώρισαν, λένε το μάθημα
οι ίδιοι στα παιδιά τους

Ελπίζοντας πάντοτε πως κάποτε θα σταματήσει η αλυσίδα
Ίσως στα παιδιά των παιδιών τους ή στα παιδιά των παιδιών
των παιδιών τους.

Προς το παρόν, στον παλιό δρόμο που λέγαμε, υψώνεται
η Τράπεζα Συναλλαγών
-εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι αυτός συναλλάσσεται -
Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως
- εμείς μεταναστεύουμε, εσείς μεταναστεύετε, αυτοί μεταναστεύουν -

Ερωτήσεις:

- α) I. «*Εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι, αυτός συναλλάσσεται*».
Τι επιδιώκει ο ποιητής με την κλίση του ρήματος και στα τρία πρόσωπα;
- Ο ποιητής επιδιώκει να δείξει τη συναλλαγή, τη διαφθορά, την εμπορευματοποίηση, την αλλοτρίωση μεγάλης μερίδας Ελλήνων, την εποχή της Δικτατορίας. Εντείνει την ειρωνεία, γενικεύει το φαινόμενο, προκειμένου να πετύχει τον στόχο του να τους αφυπνίσει. (2 μον.)
- II. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε ένα εκφραστικό μέσο ή άλλο στοιχείο τεχνικής που χρησιμοποιεί ο ποιητής και να εξηγήσετε το ρόλο που αυτό διαδραματίζει μέσα στο ποίημα.

Π.χ.

- «... γιατί ήρθαν βαριές αρρώστιες από τότε πλημμύρες, καταποντισμοί, σεισμοί, θωρακισμένοι στρατιώτες»
- Υπαινιγμός - μεταφορές: Δείχνει παραστατικά την ιστορική-πολιτική πορεία της Ελλάδας από την κατοχή μέχρι τη Δικτατορία και τα δεινά του Ελληνικού λαού. (μον.2)
ή
- «Δεν έχει σημασία... των παιδιών τους»
- Ειρωνεία - σαρκασμός: Τονίζει τη χαμένη ελπίδα και τη διάψευση των ονείρων. Ο καλύτερος κόσμος μπορεί να μην έρθει ποτέ.
ή
- «εμείς μεταναστεύουμε... αυτοί μεταναστεύουν»
- Επανάληψη – Ειρωνεία – Κλίση Ρήματος : Τονίζει τη μαζική μετανάστευση, λόγω της άσχημης πολιτικής κατάστασης.

Εκφραστικά μέσα ή στοιχεία τεχνικής που μπορούν επίσης να αναφερθούν:

χρήση συμβόλων / αλληγορία / ασύνδετο σχήμα /
διακειμενικές αναφορές (δάνεια, παραθέματα, ενσωματώσεις) /
παρηχήσεις / δισημία λέξεων / αναδρομές /

αυτοαναφορικότητα / αντιθέσεις / κυκλική πορεία /
μονοεστιακή αφήγηση / τριτοπρόσωπη αφήγηση / εσωτερικός
μονόλογος / υπαινιγμοί / συνθηματικός λόγος / περιγραφικός
λόγος / περιγραφή σκηνικού χώρου / εικόνες / μεταφορά /
αλληγορία / μοντέρνα στιχουργική

(μονάδες 4)

β) Να βρείτε τις ομοιότητες που υπάρχουν στο διήγημα «† 13-12-43» (αποσπάσματα II. και III.) και στο ποίημα «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.» όσον αφορά α) στη συμπεριφορά των Ελλήνων και β) στη στάση του συγγραφέα και του ποιητή απέναντι σ' αυτούς.

α) Αναμένεται να γίνει αναφορά σε δύο σημεία από τα πιο κάτω (μον.2)

- Στο πεζό η αδιακρισία και η ασέβεια του πλήθους οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι Έλληνες της μετεμφυλιακής Ελλάδας είναι αλλοτριωμένοι – στο ποίημα η εμπορευματοποίηση των πάντων στην περίοδο της δικτατορίας οδηγεί στο ίδιο συμπέρασμα.
- Και στις δύο περιπτώσεις παρατηρείται διαφθορά και έκπτωση των αξιών.
- Μικρή μερίδα ατόμων αντιστέκονται (σιωπηλά στο πεζό κείμενο, μετανάστευση, εξορία, βασιανιστήρια στο ποιητικό).

β) Αναμένεται να γίνει αναφορά σε δύο σημεία (μον.2)

Στάση συγγραφέα:

Οργή, αγανάκτηση, απέχθεια, ντροπή για την υποκρισία και την ασέβεια των ντόπιων τουριστών, ειρωνεία, πικρία και απογοήτευση για τη στάση του πλήθους

Στάση ποιητή:

Οργή, αγανάκτηση, απέχθεια, ντροπή για την εμπορευματοποίηση της ζωής, την έκπτωση των αξιών, την διάψευση των ονείρων, την ανοχή των Ελλήνων στη δικτατορία, ειρωνική διάθεση, πικρία και απογοήτευση για την κατάντια των Ελλήνων

(μονάδες 4)

Δ 3. Γιώργος Σεφέρης, Σαλαμίνα της Κύπρος

Φίλοι του άλλου πολέμου

σ' αυτή την έρημη συννεφιασμένη ακρογιαλιά

σας συλλογίζομαι καθώς γυρίζει η μέρα –

Εκείνοι που έπεσαν πολεμώντας κι εκείνοι που έπεσαν χρόνια

μετά τη μάχη.
εκείνοι που είδαν την αυγή μεσ' απ' την πάχνη του θανάτου
ή, μες στην άγρια μοναξιά κάτω από τ' άστρα,
νιώσανε πάνω τους μαβιά μεγάλα
τα μάτια της ολόκληρης καταστροφής·
κι ακόμη εκείνοι που προσεύχουνταν
όταν το φλογισμένο ασάλι πριόνιζε τα καράβια:
«Κύριε, βόηθα να θυμόμαστε
πώς έγινε τούτο το φονικό·
την αρπαγή το δόλο την ιδιοτέλεια,
το στέγνωμα της αγάπης·
Κύριε, βόηθα να τα ξεριζώσουμε...».

- Τώρα καλύτερα να λησμονήσουμε πάνω σε τούτα τα χαλίκια·
δε φελά να μιλάμε·
τη γνώμη των δυνατών ποιος θα μπορέσει να τη γυρίσει;
ποιος θα μπορέσει ν' ακουστεί;
Καθένας χωριστά ονειρεύεται και δεν ακούει το βραχνά των άλλων.

-Ναι· όμως ο μαντατοφόρος τρέχει
κι όσο μακρύτες κι αν είναι ο δρόμος του, θα φέρει
σ' αυτούς που γύρευαν ν' αλυσοδέσουν τον Ελλήσποντο
το φοβερό μήνυμα της Σαλαμίνας.

Φωνή Κυρίου επί των υδάτων.
Νήσος τις έστι.

Ερωτήσεις:

α) Ποιες είναι οι αντιλήψεις του Σεφέρη για τον πόλεμο, όπως φαίνονται στο απόσπασμα: «Φίλοι του άλλου πολέμου... βόηθα να τα ξεριζώσουμε...»;

Ενδεικτική απάντηση

- Ο Σεφέρης τάσσεται έντονα εναντίον του πολέμου (αντιπολεμική στάση)
- Αναφέρεται στους τωρινούς εχθρούς της Κύπρου, Άγγλους («Φίλοι του άλλου πολέμου»), που ήταν σύμμαχοι των Ελλήνων στο Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και έπεισαν και τους Κυπρίους να πολεμήσουν στο πλευρό τους
- Παρουσιάζει φοβερές εικόνες θανάτου και καταστροφής («...εκείνοι που είδαν την αυγή... καράβια»)
- Με την προσευχή του Άγγλου ναύαρχου ο Σεφέρης καταγράφει τις πραγματικές αιτίες του πολέμου και όσα αρνητικά τον συνοδεύουν:

την ατιμία, την απληστία, τον εγωισμό, την έλλειψη της αγάπης, την αρπαγή, το δόλο

(μονάδες 6)

β) Να αναπτύξετε τις δύο διαφορετικές θέσεις – απόψεις που προβάλλονται στον δραματικό διάλογο – μονόλογο: «Τώρα καλύτερα... Νήσος τις έστι».

(μονάδες 3)

- Πρώτη θέση:
Απαισιοδοξία – Ηττοπάθεια - Λογική
  - Τα δίκαια των λαών δεν εισακούονται από τους ισχυρούς
  - Οι λαοί αδιαφορούν για τους άλλους - έχουν τα δικά τους προβλήματα
- Αντίθετα η δεύτερη θέση:
Αισιοδοξία – Αγωνιστικότητα - Συναίσθημα
  - Οι δυνατοί θα τιμωρηθούν για την ύβρη που διαπράττουν σε βάρος των μικρών λαών
  - Πίστη ότι οι Άγγλοι στην Κύπρο θα τιμωρηθούν για την αλαζονεία τους, όπως και οι Πέρσες στη Σαλαμίνα το 480 π.Χ.

Δ 4. Δημήτρης Χατζής, «Το διπλό βιβλίο»

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΟΛΑΩΝ

Ο Βασίλης; Είχε μέσα του κι αυτός τη δική του καταστροφή. Η φτώχεια που πέρασε τον είχε φοβίσει. Μουλωχτά, μονάχα μ' αυτήν λογαριαζότανε, μέσα του. Πήραμε σε λίγο την απάνω βόλτα, αγρίεψε αμέσως, αγριεύτηκε με το χρήμα που ερχόταν. Μισεί μονάχα. Τον κόσμο που βρίσκεται γύρω του, τους εργάτες που δουλεύουνε στα χτήματά του –τρία θέλει τώρα να τα κάνει – τους χτηματίες εδώ, τους εμπόρους στη Σπάρτη – μαγαζί θέλει ν' ανοίξει κι αυτός – τους καταφρονεί. Και τους φοβάται που τον μισούν, τον καταφρονούν. Μισεί και φοβάται. Αυτή 'ναι η ζωή του. Κι ανάπαψη δεν έχει καμιά.

Εμείς οι δύο; Ξένοι φτάσαμε εδώ, ξένοι μείναμε και τον καιρό που δουλεύαμε χέρι με χέρι. Και περισσότερο ξένοι δεν γίναμε τώρα, δεν ξεμακρύνουμε περισσότερο, γιατί δεν έχει να ξεμακρύνουμε περισσότερο. Το ξέρω και γω, το ξέρει βέβαια κι αυτός. Δε με μισεί. Δε με καταφρονεί. Δεν υπάρχω.

Μείναμε, λοιπόν, μένουμε, η κόρη εγώ του νικημένου ελασίτη, διπλά νικημένη, η μάνα του παλληκαριού που σκοτώσαν οι ελασίτες και ζητάει ακόμα το φονιά του, τρίτος αυτός ο μισότρελος με το χρήμα, τρεις ζωές

μοναχικές εδώ μέσα, απλησίαστα ξένες, βουλιαγμένες η καθεμιά τους στον εαυτό της – μέσα σ' αυτό το σπίτι που μεγαλώσαμε, μέσα σ' αυτό το περιβόλι που τ' ομορφύναμε. Και δυο παιδιά, που δεν είναι κανενός – μας κοιτούνε και δεν ξέρουμε τι να τους πούμε.

Και τα πουλιά μου δεν ήρθανε πια – δεν είναι να ξαναρθούνε, το ξέρω.

Ερωτήσεις:

α) Με βάση το πιο πάνω απόσπασμα, να σκιαγραφήσετε τον χαρακτήρα του Βασίλη. **(μονάδες 2)**

Αναμένεται αναφορά σε δύο από τα πιο κάτω σημεία (με βάση το συγκεκριμένο απόσπασμα)

- Το χρήμα αλλάζει τον χαρακτήρα του. Θεωρεί τη φτώχεια κατάρρα
- Η αύξηση της περιουσίας του έχει γίνει αυτοσκοπός
- Μισεί, καταφρονεί αλλά και φοβάται τους πάντες
- Αλλοτριωμένες σχέσεις με τη γυναίκα του – πλήρης αποξένωση

β) Η Αναστασία διαγράφεται μέσα στο έργο ως μια τραγική γυναικεία φιγούρα. Να δικαιολογήσετε την πιο πάνω θέση με βάση το απόσπασμα.

Ενδεικτική απάντηση

- Συμβιβασμένη με έναν σύζυγο που ποτέ δεν αγάπησε
- Αλλοτριωμένες σχέσεις με τα πρόσωπα του άμεσου περιβάλλοντός της – Αποξένωση, έλλειψη επικοινωνίας
- Νικημένη και προδομένη από τα γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή της
- Διάψευση των ονείρων της μετά το γάμο της με τον Βασίλη (τα πουλιά την εγκαταλείπουν)
- Παγιδευμένη στη μοναξιά και τη μιζέρια
- ...

(μονάδες 4)

- ΤΕΛΟΣ -

